

УДК 349.6:504.73(477)

I. М. ШЕВЕРДИНА,

здобувач кафедри екологічного права,
Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків

ПОНЯТТЯ ТА СКЛАД РОСЛИННОГО СВІТУ В НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Розглянуто поняття рослинного світу в населених пунктах на основі аналізу вже існуючих в науці та законодавстві визначень рослинного світу. Досліджено склад рослинного світу в населених пунктах відповідно до законодавства України.

Ключеві слова: рослинний світ населених пунктів, зелені насадження, приміська зелена зона, комплексна зелена зона.

Основні досягнення цивілізації, як відомо, пов'язані саме з містами. Історичний процес підвищення ролі міст здійснює величезний вплив на розвиток різних соціально-економічних формацій держав. Проте разом з перевагами урбанізації простежуються й її негативні наслідки. Негативний вплив на природне середовище, відмінності в концентрації населення та розподілу потенціалу окремих міст, що виникають в силу об'єктивної нерівномірності міських процесів у великих і малих поселеннях, а також інші внутрішні протиріччя й складності урбанізації Україна долає шляхом ведення державної політики щодо сталого розвитку населених пунктів [29].

Одним із напрямків такої політики є раціональне використання земельних, водних, рекреаційних, рослинних та інших природних ресурсів, створення умов для їх відновлення. Саме раціональне використання природних ресурсів є основою для повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь.

Одним з основних природних ресурсів є рослинний світ, який разом з іншими складовими навколишнього природного середовища населених пунктів має неперевершену значимість у природних процесах та життєдіяльності людини.

На сьогоднішній день в Україні спеціальних досліджень щодо визначення поняття та складу рослинного світу в населених пунктах науковцями спеціально не проводилося. Аналізувалися лише поняття та склад рослинного світу в цілому [1; 2; 6; 19; 27].

Метою статті є ґрунтовне вивчення спеціальної юридичної літератури та нормативно-правової бази з обраної теми й визначення поняття та складу рослинного світу в населених пунктах, а завданням – проведення науково-теоретичного аналізу правових засад суспільних відносин, пов'язаних з озелененням населених пунктів, спрямованих на забезпечення сприятливих умов життєдіяльності людей.

Правові норми деталізованого характеру щодо правового регулювання використання, відтворення та охорони рослинного світу вперше були вміщені у Законі України «Про рослинний світ», прийнятого 9 квітня 1999 р. [24]. Правовим підґрунтям регулювання цих відносин є також закони України «Про охорону навколишнього природного середовища» [20], «Про природно-заповідний фонд» [22], Лісовий кодекс України [11] та інші нормативно-правові акти. Щодо регулювання відносин у сфері охорони, відтворення та використання рослинного світу в населених пунктах, то одним з основних нормативно-правових актів у цій сфері є наказ міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України» [19]. Саме в Законі України «Про рослинний світ» вперше в екологічному законодавстві України вживається термін «рослинний світ», який вказує на самостійність природного об'єкта і зазначає, що цим правовим актом регулюються суспільні відносини у сфері охорони, використання та відтворення дикорослих та інших несільськогосподарського призначення судинних рослин, мохоподібних, водоростей, лишайників, а також грибів, їх угруповань і місцезростань.

Рослинний світ населених пунктів є частиною всього рослинного світу нашої держави. Відповідно до складу першого можуть входити ті ж самі

складові, що й до останнього. Відмінність полягає лише в території їх зростання, яка для об'єктів рослинного світу населених пунктів визначається межами населеного пункту.

В юридичній літературі до земель населених пунктів відносять усі землі, розташовані в межах населених пунктів (сіл, селищ, міст) [12, с. 471]. Функціональне зонування території населеного пункту здійснюється на основі комплексної оцінки природних ресурсів, аналізу розташування існуючих та перспективних підприємств з урахуванням їх спеціалізації, інженерно-будівельних умов містобудування, санітарно-гігієнічного стану території, наявності зовнішніх транспортних зв'язків, рекреаційних ресурсів тощо [15].

Також необхідно звернути увагу на певні території за межами міст, які повинні мати особливий режим, спрямований на забезпечення потреб міста, тобто багато в чому спільний із режимом земель населених пунктів. Йдеться про землі приміської та зеленої зони [12, с. 471].

Відповідно до Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України приміська зелена зона – це територія за межами міської зони, зайнята лісами, лісопарками та іншими озелениними територіями, яка виконує захисні й санітарно-гігієнічні функції та є місцями відпочинку населення [19]. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 р. приміська зона – це територія, що забезпечує просторовий та соціально-економічний розвиток міста [23].

Для того, щоб визначити поняття рослинного світу в населених пунктах, необхідно відштовхуватися від загального поняття «рослинний світ». У ст. 3 Закону України «Про рослинний світ» зазначається, що рослинний світ – це сукупність усіх видів рослин, а також грибів та утворених ними угруповань на певній території [24]. Спираючись на дане поняття, можна визначити рослинний світ в населених пунктах як сукупність усіх видів рослин, а також грибів та утворених ними угруповань в межах населених пунктів. Проте для більш глибокого вивчення цього поняття та визначення складу рослинного світу в

населених пунктах необхідно зупинитися на більш детальному розгляді рослинного світу в цілому.

Слід звернути увагу, що в наведеному визначенні зміст терміна «рослинний світ» не обмежується переліком лише дикорослих рослин, натомість як в юридичній літературі переважно наводяться звужені трактування цього поняття. Так, А. Б. Іскоян, якою вперше на дисертаційному та монографічному рівні було досліджено питання правової охорони рослинного світу, зазначала, що рослинний світ – це сукупність диких рослин (наземних і водних), що виростають у стані природної волі на території держави, а також у межах її континентального шельфу [10, с. 18].

Інші науковці теж вважають правильним і доцільним відносити до рослинного світу тільки дикі (дикорослі) рослини [27, с. 83].

Проте законодавче визначення поняття рослинного світу є значно ширшим, оскільки фактично включає всі види рослин, а також гриби та їх угруповання, а не лише дикорослі рослини. Попри таке широке тлумачення зазначеного терміна, сфера дії національного законодавства про рослинний світ є дещо вужчою [2, с. 13]. Наприклад, відповідно до ст. 2 Закону України «Про рослинний світ» завданням законодавства є регулювання суспільних відносин у сфері охорони, використання та відтворення дикорослих та інших несільськогосподарського призначення судинних рослин, мохоподібних, водоростей, лишайників, а також грибів, їх угруповань і місцезростань. При цьому в Законі чітко визначено, що відносини у сфері охорони, використання та відтворення рослин і багаторічних насаджень сільськогосподарського призначення регулюються відповідним законодавством України [24]. Таким чином, ця група суспільних відносин не підпадає під дію правових норм цього Закону [Там же, с. 236]. Об'єктами рослинного світу визнаються дикорослі та інші несільськогосподарського призначення судинні рослини, мохоподібні, водорості, лишайники, а також гриби на всіх стадіях розвитку та утворені ними природні угруповання. Відповідно, до кола об'єктів природних рослинних ресурсів не включаються рослини сільськогосподарського призначення [Там же].

Постає питання: які рослини слід вважати дикорослими, а які сільськогосподарськими? Закон визначає дикорослими рослини, які природно зростають на певній території [24]. Натомість чіткого визначення рослин сільськогосподарського призначення законодавство України не містить. Для того щоб уникнути спірних питань щодо належності певного виду рослин до дикорослих чи рослин сільськогосподарського призначення науковці пропонують компетентним державним органам прийняти Перелік рослин сільськогосподарського призначення [28]. Проте на сьогоднішній день прийняття такого Переліку залишається лише пропозицією.

У біологічній літературі рослини поділяються не на дикорослі та сільськогосподарські, а на дикорослі та культурні. Під культурними слід розуміти рослини, що вирощуються людиною для задоволення своїх потреб: харчові, волокнисті, лікарські, фарбувальні, ефірномасличні, кормові, декоративні та ін. Культурні рослини – це результат штучного відбору. Вони мають низку особливостей, які не властиві дикорослим видам: а) культурні рослини не мають природного ареалу; б) широко розповсюджені у різних країнах та континентах незалежно від їх виникнення; в) природна еволюція культурних рослин замінена селекцією, яка веде до поліпшення корисних для людини властивостей (врожайність, вміст білку, крохмалю); г) культурні рослини втратили природні засоби поширення й існування їх видів забезпечується тільки обробітком [29].

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що сільськогосподарські рослини є культурними рослинами, тобто їх складовою частиною, адже не всі культурні рослини, наприклад, декоративні, можуть бути сільськогосподарськими. Рослинам сільськогосподарського призначення притаманні й усі особливості культурних рослин. Отже, беручи за основу визначення поняття культурних рослин, можна визначити сільськогосподарські рослини як рослини, що вирощуються людиною в сільському господарстві для задоволення своїх потреб.

Зрозуміло, що сільськогосподарські рослини вирощуються на землях сільськогосподарського призначення. Відповідно до ст. 22 Земельного кодексу України до земель сільськогосподарського призначення належать сільськогосподарські угіддя та несільськогосподарські угіддя. У свою чергу сільськогосподарські угіддя включають у себе рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги [8].

В юридичній літературі рілля визначається як землі, які регулярно розорюються з метою створення агротехнічних умов для вирощування на них сільськогосподарських культур [9, с. 60]. Отже, на ріллі не зростають дикорослі рослини, на таких землях людиною вирощуються сільськогосподарські рослини (культури).

На земельних ділянках під багаторічними насадженнями також не зростають дикорослі рослини, адже на таких землях вирощуються плодові насадження деревного або кущового типу, що плодоносять протягом тривалого періоду (сади, виноградники, хмільники тощо) [Там же].

Під сіножатями слід розуміти земельні ділянки, вкриті трав'яною рослинністю, яка систематично скошується на сіно, сінаж, трав'яне борошно, силос або зелену підкормку. Сіножаті можуть бути природні або сіяні, які створюються шляхом посіву багаторічних або однорічних трав [4, т. 23, с. 260]. На природних сіножатях зростають дикорослі трав'яні рослини.

Пасовища – це земельні угіддя, вкриті рослинністю, яка використовується тваринами у вигляді підніжного корму. Пасовища поділяються на природні і сіяні або штучні. Рослинний покрив природних пасовищ складається головним чином з багаторічних дикорослих трав, іноді з лишайників (тундра), напівчагарників і чагарників (тундра, пустеля, напівпустеля). Сіяні пасовища створюються посівом суміші бобово-злакових багаторічних і однорічних трав [Там же, т. 19, с. 267]. Сіяні пасовища також називають культурними пасовищами [Там же, т. 13, с. 600].

Сільськогосподарські угіддя, як правило, рілля, які тимчасово виведені з активного сільськогосподарського обробітку (розорювання) з метою

природного відновлення родючості ґрунтів називаються перелогами [9, с. 61]. Відповідно, на таких земельних ділянках можуть зростати лише дикорослі рослини.

Таким чином, до рослин сільськогосподарського призначення відносяться рослини, які зростають на землях ріллі, сіяних сіножатей, культурних (сіяних) пасовищ та багаторічні насадження. Відповідно, рослини, які зростають на природних сіножатях, природних пасовищах та перелогах є дикорослими рослинами, які підпадають під дію Закону України «Про рослинний світ».

Відповідно до ст. 23 Земельного кодексу для ведення сільськогосподарського виробництва надаються сільськогосподарські угіддя [8]. Це означає, що вирощування рослин сільськогосподарського призначення може здійснюватися лише на сільськогосподарських угіддях. З цього виходить, що рослини, які зростають на несільськогосподарських угіддях, не можуть бути віднесені до рослин сільськогосподарського призначення. Отже, такі рослини також підпадають під дію Закону України «Про рослинний світ».

Слід звернути увагу на те, що при визначенні правового режиму об'єктів рослинного світу в населених пунктах нормотворець оперує зовсім іншим поняттям, аніж рослинний світ. Наприклад, у ст. 4 Лісового кодексу України, при визначенні складу лісового фонду України, згадуються зелені насадження в межах населених пунктів (парки, сади, сквери, бульвари тощо), вказуючи на те, що зелені насадження, якщо вони не віднесені в установленому порядку до лісів, не входять до лісового фонду України [11].

Відповідно до Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах зелені насадження – це деревна, чагарникова, квіткова та трав'яна рослинність природного і штучного походження на визначеній території населеного пункту. У свою чергу озеленені території – це ділянки землі, на яких розміщені рослинність природного чи штучного походження (наприклад, садово-паркові комплекси). Відповідно до вище наведених понять, озеленення окремих ділянок земель (озеленені території) виконується в межах населених місць. Це також впливає з Правил утримання зелених насаджень у населених

пунктах, у яких визначено поняття «озеленення населених місць» як комплекс робіт зі створення та використання зелених насаджень у населених пунктах, або інакше – система зелених насаджень населених пунктів [19]. Таке ж визначення поняття «озеленення населених місць» наводиться й в енциклопедичній літературі. Звертається увага на функціональне призначення зелених насаджень для створення сприятливих умов життєдіяльності громадян в населених пунктах, а саме: зелені насадження створюють в населеному пункті природну пейзажну середу, а серед забудови знижують швидкість вітру, затримують пил і аерозолі, сприяють зменшенню концентрації диму і шкідливих газів у повітрі, зменшують силу міського шуму, тим самим сприяючи поліпшенню мікроклімату і санітарно-гігієнічних умов населених пунктів [4, т. 27, с. 943].

Н. Ф. Реймерс визначає озеленення населених пунктів як культивацію на вільних від забудови і доріг просторах населених місць та їх околиць дикорослих і (або) окультурених рослин для поліпшення якості середовища. Іноді до озеленення відносяться також вирощування рослин в ємностях, що встановлюються на тротуарах, балконах і тому подібних місцях [26, с. 145].

Закон Російської Федерації «Про охорону навколишнього середовища» при вирішенні питання про охорону міської рослинності застосував новий для російського екологічного законодавства термін «зелений фонд поселень» [21]. До цього фонду увійшли зелені зони в межах міських та сільських поселень, тим самим замінивши сукупність зелених насаджень сукупністю територій (або зон).

Як впливає з Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах, зелені насадження, залежно від призначення, розподіляються на: а) зелені насадження, які розташовані на території загальноміських і районних парків, спеціалізованих парків, парків культури та відпочинку; на територіях зоопарків та ботанічних садів, міських садів і садів житлових районів, скверів, бульварів; насадження на схилах, набережних, лісопарків, лугопарків, гідропарків та інших, які мають вільний доступ для відпочинку; б) насадження на територіях громадських і житлових будинків, шкіл, дитячих установ, вищих

та середніх спеціальних навчальних закладів, профтехучилищ, закладів охорони здоров'я, промислових підприємств і складських зон, санаторіїв, культурно-освітніх і спортивно-оздоровчих установ та інші; в) насадження транспортних магістралей і вулиць; на ділянках санітарно-захисних зон довкола промислових підприємств; виставок, кладовищ і крематоріїв, ліній електропередач високої напруги; лісомеліоративні, водоохоронні, вітрозахисні, протиерозійні, насадження розсадників, квітникарських господарств, пришляхові насадження в межах населених пунктів [19].

Слід зауважити, що сади, про які йдеться в Правилах утримання зелених насаджень у населених пунктах, необхідно відрізняти від багаторічних насаджень сільськогосподарського призначення, відносини щодо охорони, використання та відтворення яких регулюються відповідним законодавством України [24]. Що ж до рослин, які зростають на землях для сінокосіння та випасання худоби, то це питання потребує більш глибокого вивчення. Необхідно мати на увазі, ст. 73 Лісового кодексу України, у рамках побічних лісових користувань, як одного з видів лісокористування, також передбачає сінокосіння (заготівлю сіна) та випасання худоби на землях лісогосподарського призначення [11].

Відповідно до Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань у лісах України для сінокосіння можуть використовуватися незалісені зруби, галявини та інші не вкриті лісовою рослинністю землі, на яких не очікується природне лісовідновлення. В окремих випадках для заготівлі сіна можуть використовуватися міжряддя лісових культур, плантацій, зріджені лісонасадження. У разі наявності у травостої видів рослин, віднесених до Червоної книги України, термін заготівлі сіна визначається за погодженням з органами охорони навколишнього природного середовища. Випасання худоби, за винятком кіз, дозволяється на вкритих і не вкритих лісовою рослинністю землях лісового фонду, якщо це не завдає їм шкоди. На територіях об'єктів природно-заповідного фонду випасання худоби може здійснюватися лише за умови, що воно не суперечить їх цільовому призначенню [17].

Отже, використання рослинності на землях лісогосподарського призначення для сінокосіння та випасання худоби не є першочерговим цільовим призначенням цих земель, тому цей вид лісокористування й називається побічним.

Натомість, землі сільськогосподарського призначення для сінокосіння та випасання худоби, відповідно до свого першочергового та єдиного цільового призначення, повинні використовуватися для задоволення потреб громадян у сільськогосподарських продуктах, у даному випадку для заготівлі корму для худоби [9, с. 87]. Це пояснює той факт, що земельні ділянки для сінокосіння та випасання худоби можуть надаватися лише громадянам, які утримують худобу (корів, кіз, овець тощо). Проте, вже було визначено які рослини, що зростають на вказаних землях, слід відносити до рослин сільськогосподарського призначення, а які до дикорослих рослин.

Такі багаторічні насадження, сіножаті та пасовища можуть знаходитися й у межах населеного пункту, наприклад садівничі товариства, громадські сіножаті та пасовища тощо. Але відносини з приводу охорони, використання та відтворення таких рослин, як було вже з'ясовано, регулюються Законом України «Про рослинний світ» лише в тих випадках, коли ці рослини дикорослі, тобто зростають на природних сінокосах та пасовищах. Що ж до багаторічних насаджень, сіяних сінокосів та культурних пасовищ у межах населених пунктів, то відносини з їх охорони, використання та відтворення регулюються не екологічним законодавством України, а цивільним, агарним тощо.

Слід звернути увагу на те, що складовими зелених насаджень населених пунктів, виходячи з поняття, наведеного у Правилах утримання зелених насаджень у населених пунктах, є лише деревна, чагарникова, квіткова та трав'яна рослинність [19].

Натомість, рослинний світ, включає в себе дикорослі рослини, інші несільськогосподарського призначення судинні рослини, мохоподібні, водорості, лишайники, гриби на всіх стадіях розвитку, утворені ними угруповання.

Отже, поняття «зелені насадження» є вужчим аніж поняття «рослинний світ». Тому можна вважати, що зелені насадження населених пунктів є складовою частиною рослинного світу населених пунктів.

Друге питання, яке виникає при визначенні поняття зелених насаджень населених пунктів, стосується так званого «міського лісу». За Правилами утримання зелених насаджень у населених пунктах міський ліс – це лісовий масив або ділянка лісу, що розташовані в межах населеного пункту [19]. Виникає питання, чи входить міський ліс до складу зелених насаджень населеного пункту. Однозначної відповіді немає. Відповідно до ст. 1 Лісового кодексу України ліс розглядається як особливий тип природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище [11]. У такому визначенні лісу згадується лише деревна та чагарникова рослинність, натомість, зі ст. 73 Лісового кодексу України випливає, що до лісової рослинності також входять гриби, лікарські рослини тощо [Там же]. З огляду на наведене, можна зробити висновок, що до поняття лісу входить більше складових, аніж до зелених насаджень населених пунктів. Також правовий режим лісу, навіть й міського, значно відрізняється від правового режиму зелених насаджень населених пунктів. Використання, охорона та відтворення лісу регулюються насамперед Лісовим кодексом України, норми якого ніяк не можна застосовувати до інших зелених насаджень населених пунктів. Тому було б доцільно виділяти ліси в межах населених пунктів в окрему складову рослинного світу населених пунктів.

Необхідно зауважити, що до земель лісогосподарського призначення, відповідно до ст. 5 Лісового кодексу України, належать лісові землі, на яких розташовані не лише лісові ділянки, а й нелісові землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями, водами й болотами, спорудами, комунікаціями, малопродуктивними землями тощо, які надані в установленому

порядку та використовуються для потреб лісового господарства [11]. Взагалі-то в рамках даного дослідження інтерес викликають землі лісогосподарського призначення, які розташовані в межах населених пунктів та непокриті лісом, придатні для розміщення пасік, заготівлі сіна, випасання худоби та заготівлі очерету. Як вже було з'ясовано, рослинність, що зростає на таких землях в межах населених пунктів, також може бути віднесена до рослинного світу населених пунктів.

Не слід забувати й про приміські та зелені зони міст. Їх існування передбачалося ще статтями 99, 100 Земельного кодексу УРСР 1970 р. [7]. На сьогодні, хоча потреба в таких зонах є очевидною, чинний Земельний кодекс України у ст. 51 лише згадує про існування зелених зон, проте, не визначає їх режиму [12, с. 471]. Окремі положення про зелені зони містяться у постанові Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 р. № 733 «Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» [18], Правилах утримання зелених насаджень у населених пунктах України [19], а також у ГОСТ 17.5.3.01-78 «Охрана природы. Земли. Состав и размер зеленых зон городов» [13] та ГОСТ 17.6.3.01-78 «Охрана природы. Флора. Охрана и рациональное использование лесов зеленых зон городов. Общие требования» [14]. Згадані Правила поєднують поняття приміських та зелених зон у єдине поняття «приміські зелені зони» та визначають його як територію за межами міської зони, зайняту лісами, лісопарками та іншими озелениними територіями, яка виконує захисні й санітарно-гігієнічні функції і є місцем відпочинку населення [19].

Хоча зелені зони й розташовані за межами населених пунктів, але вважається, що їх було б доречно розглядати як складову рослинного світу населених пунктів, адже, як випливає з наведеного, вони призначені для задоволення потреб населення саме тих населених пунктів, за межами яких вони розташовуються.

Узагальнюючи вищевикладене, можна визначити поняття рослинного світу в населених пунктах як сукупність судинних рослин, мохоподібних,

водоростей, лишайників, а також грибів на всіх стадіях розвитку та утворених ними природних угруповань в населених пунктах, що мають несільськогосподарське призначення та природне або штучне походження.

Щодо визначення складу рослинного світу в населених пунктах, до нього можна віднести: а) зелені насадження; б) міські ліси; в) зелені (приміські) зони; г) об'єкти рослинного світу поверхневих вод (озер, водосховищ, річок, каналів, ставків) та їх частин, які розташовані в межах населеного пункту.

Слід зауважити, що зелені насадження, міські ліси та зелені (приміські) зони населених пунктів входять до комплексної зеленої зони населених пунктів, яка відповідно до Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах визначається як сукупність міських і приміських насаджень, межі якої наносяться на картографічні матеріали органами архітектури (на генеральні плани, схеми та проекти районного планування), лісгосподарськими органами (на плани лісонасаджень), місцевих органів самоврядування [19]. Виходячи з цього, склад рослинного світу в населених пунктах можна наводити й у більш стислому вигляді, тобто під складниками рослинного світу в населених пунктах розуміти комплексну зелену зону та об'єкти рослинного світу поверхневих вод (озер, водосховищ, річок, каналів, ставків) та їх частин, які розташовані в межах населеного пункту.

Список літератури:

1. Балюк Г. І. Науково-практичний коментар Лісового кодексу України / Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, Т. Г. Ковальчук [та ін.] ; за ред. Г. І. Балюк. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 368 с.
2. Басай О. В. Правовий режим рослинного світу України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / О. В. Басай. – Івано-Франківськ, 2008. – 214 с.
3. Биологический энциклопедический словарь / Гл. ред. М.С. Гиляров, Редкол.: А.А. Баев, Г.Г. Винберг, Г.А. Заварзин и др.. – М: Сов. энциклопедия, 1986. – 831 с., ил., 29 л. ил.
4. Большая Советская Энциклопедия : в 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. – Изд. 3-е. – М. : Сов. Энцикл., 1977. – Т. 27: Ульяновск – Франкфорт. – 624 с. с илл., 27 л. ил., 5 л. карт.
5. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. // ВВР України. – 1995. № 24. – С. 189.
6. Екологічне право України / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, В. К. Попов, Г. В. Анісімова, В. І. Гордєєв та ін. / за ред. професорів А. П. Гетьмана і М. В. Шульги. – Х. : Право, 2005. – 382 с.
7. Земельний кодекс УРСР від 08.07.1970 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
8. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. // Офіційний Вісник України. – 2001. – № 46. – Ст. 2038.

9. Земельний кодекс України: науково-практичний коментар. – Вид. 6-е, доп. – Х. : ТОВ «Одісей», 2009. – 624 с.
10. Искоян А. Б. Правовое регулирование охраны и использования растительного мира / А. Б. Искоян. – Ереван : Изд-во Ереванского ун-та, 1987. – 128 с.
11. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. // ВВР України. – 1994. – № 17. – Ст. 99 ; 2006. – № 21. – Ст. 70.
12. Мірошниченко А. М. Земельне право України : підручник / А. М. Мірошниченко. – К. : Алерта ; КНТ, ЦУЛ, 2009. – 712 с.
13. Охрана природы. Земли. Состав и размер зеленых зон городов. ГОСТ 17.5.3.01-78 : постановление Государственного комитета СССР по стандартам от 16.03.1978 г. № 701 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon1.rada.gov.ua>
14. Охрана природы. Флора. Охрана и рациональное использование лесов зеленых зон городов. Общие требования. ГОСТ 17.6.3.01-78 : постановление Государственного комитета СССР по стандартам от 10.07.1978 г. № 1851 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon1.rada.gov.ua>
15. Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.06.1996 р. № 173 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon1.rada.gov.ua>
16. Про затвердження Положення про Зелену книгу України : наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 19.02.1997 р. № 17 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа : <http://www.nau.kiev.ua>
17. Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань у лісах України : постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.1996 р. № 449 // Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів. – № 1295/1997.
18. Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок : постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.2007 р. № 733 // Урядовий кур'єр. – 2007. – 30 травня. – № 93.
19. Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України : наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.2006 р. № 105 // Офіційний вісник України. – 2006. – 16 серпня. – № 31. С. 415. – Ст. 2276.
20. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 546.
21. Про охрану окружающей среды : Закон Российской Федерации от 20.12.2001 г. – Режим доступа : <http://www.duma.gov.ru>.
22. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.02.1992 р. // ВВР України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.
23. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. // Голос України. – 2011. – 12 березня. – № 45.
24. Про рослинний світ : Закон України від 09.04.1999 р. // ВВР України. – 1999. – № 22-23. – Ст. 198.
25. Про Червону книгу України : Закон України від 7.02.2002 р. // ВВР України. – 2002. – № 30. – Ст. 201.
26. Реймерс Н. Ф. Охрана природы и окружающей человека среды: словарь-справ. / Н. Ф. Реймерс. – М. : Просвещение, 1992. – 320 с.
27. Соколова А. К. «Юридичне визначення поняття «рослинний світ» / А. К. Соколова // Проблеми законності. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого / відп. ред. В.Я. Тацій [та ін.], 2004. – Вип. 66. – С. 81–88.
28. Попов В. К. Правові проблеми використання і охорони рослинного світу / Попов В. К., Гетьман А. П. // Право України. – 2000. - №1. – С.51 – 53.

29. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів: Постанова Верховної Ради України від 24.12.1999 р. №1359-XIV // Офіційний вісник України від 21.01.2000 – 2000 р., №1, стор. 29, стаття 6, код акту 13418/2000.

Шевердина И. Н. Понятие и состав растительного мира в населенных пунктах по законодательству Украины.

Рассмотрены понятия растительного мира в населенных пунктах на основе анализа уже существующих в науке и законодательстве определений растительного мира. Исследован состав растительного мира в населенных пунктах в соответствии с законодательством Украины.

Ключевые слова: растительный мир населенных пунктов, зеленые насаждения, пригородная зеленая зона, комплексная зеленая зона.

Sheverdina I. M. The concept and structure of plant world in settlements.

The article is devoted to defining the concept of plant world in settlements on the basis of the analysis of definitions, existing in a science and legislation, of plant world. Also, the author investigates the composition of plant world in settlements under the law.

Key words: plant world settlements, greenery, suburban green zone, integrated green zone.